

2021

Yerelleşme Savunuculuk Raporu

POLİTİKA ÖNERİLERİ VE KALICI ÇÖZÜMLER

**MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK**
Danida

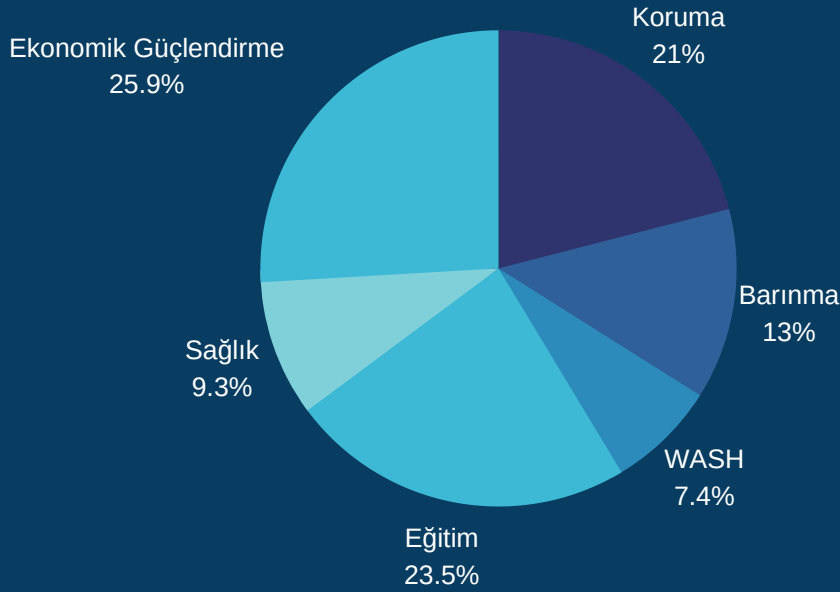
Genel Bakış

Ankete katılanların %87'sine göre, konferans ve çalıştay STK'ların kanıta dayalı savunuculuk yapma konusundaki koordinasyon ve kapasitelerinin güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur.

Toplam **147** farklı kuruluş konferans ve çalıştaya katkı sağlamıştır.

Çalıştay ve ulusal konferansa katkı sağlayan kuruluşların faaliyetler alanları

*İstatistikler, katılımcılar tarafından doldurulan anket üzerinden elde edilmiştir.

TÜRKİYE'DE GÖÇ MESELESİNE BÜTÜNCÜL YAKLAŞIM

Sosyal Uyum, Ekonomik Güçlendirme, Gönüllü Geri Dönüş ve
Üçüncü Ülkeye Yerleştirme Hakkında Politika Notu

Özet

Bu politika notu, Türkiye'deki yerel kuruluşları, Türkiye'deki mülteci ve göçmenler için politika önerileri almak amacıyla bir araya getiren çalıştayın sonuçlarından alınmaktadır.

İÇİNDEKİLER

GENEL BAKIŞ	1
1. Sosyal Uyum	1
1.1. Çözümler İçin Hibrit Yaklaşımlar Desteklenmeli	1
1.2. Topluluklar Arasındaki Çatışmayı Önlemek İçin Uyum Çalışmaları Yapılmalıdır	2
1.3. Sivil Toplum Kuruluşları Daha Fazla Söz Sahibi Olmalıdır	2
2. Ekonomik Güçlendirme	2
2.1. Orta ve Uzun Vadeli Yaklaşımlar Desteklenmelidir	3
2.2. Kamu ve Sivil Toplum Özel Sektörün İş birliğiyle Ekonomik Büyüme Desteklenmelidir	3
2.3. Mülteciler Kendi Kendine Yetebilir Hale Getirilmelidir	3
2.4. Destek Tüm Mülteci Gruplarını Kapsamalıdır	4
3. Gönüllü Geri Dönüş	4
3.1. Menşe Ülkelerde Geçim Kaynakları Çalışmaları Yapılmalıdır	4
3.2. Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüşler Sağlanmalıdır	5
3.3. Gönüllü Geri Dönüş Mekanizması Denetlenmelidir	5
3.4. Siyasi Söylemler Yumuşatılmalıdır	5
4. Üçüncü Ülkeye Yerleştirme	5
4.1. Uluslararası Aktörlerle Diyalog Geliştirilmelidir	6
4.2. Büyükelçilikler Köprü Görevi Görmelidir	6
4.3. Bir Kabul Politikası Geliştirilmelidir	6
4.4. Korumaya Dayalı Sınır Yönetimi	6

GENEL BAKIŞ

Göç ve mülteci sorunları, etkilenmiş kişilerin acılarını hafifletmeye ve hayatlarını daha iyi hale getirmeye dönük çabalarda ele alınması gereken en kritik başlıklar arasındadır. Bu müdahale, şu anda yaşadıkları ülkedeki gerginliği azaltmayı ve toplumu arasında bir uyum yaratmaya yardımcı olmayı da mümkün hale getirecektir. Bu politika notu, geçici koruma altındaki mülteciler ve düzensiz göçmenler için bu boşlukları doldurma konusunda olası çözümler sunmaktadır. Türkiye'de bu göç ve mülteci konularına bütüncül yaklaşım, bu politika notunda dört ana başlık altında incelenmiştir:

- Sosyal Uyum
- Ekonomik Güçlendirme
- Gönüllü Geri Dönüş
- Üçüncü Ülkeye Yerleştirme

Yerleşmenin önemini ele almanın yanı sıra etkilenen bu insanların seslerini yükseltmek amacıyla, (ev sahibi ve mülteci toplulukları tarafından yönetilen) birçok yerel STK bir araya gelmiş ve geçici koruma altındaki mülteciler ve düzensiz göçmenler için temel konulara odaklanacak gerekli politikaları savunmak amacıyla girdilerini sağlamıştır.

1. Sosyal Uyum

Sosyal Uyum, bir toplumun üyelerinin hayatta kalmak ve zenginleşmek için birbirleriyle iş birliği yapmayı istemesi olarak tanımlanır. Toplum içindeki gruplar arasındaki bağlılığı ve dayanışmayı artırmayı hedeflerken, bireyler arasındaki ayrımcılığı ve dışlanmayı ortadan kaldırmayı amaçlayan bir süreçtir. Sosyal olarak uyumlu bir toplum, tüm üyelerinin refahı için çalışan, dışlanmaya ve ötekileştirmeye karşı savaşan, aidiyet duygusu yaratan ve herkes için

yukarı yönlü hareketlilik sunan bir toplumdur. Sığınmacıların yerel halk ile uyum içinde yaşamalarını sağlamak için yasal düzenlemeler, uygulanan politikalar ve sığınmacılara yönelik sunulan hizmetler yeterli ve sürdürülebilir olmalıdır. Topluluk içinde toplumsal uyumu sağlamak için dil eğitimi gibi temel gereksinimlerin karşılanması çok önemlidir. Oluşturulacak politikaların toplum içindeki grupları aktif bir etkileşime dahil edecek bir yapıya sahip olması sosyal uyumu güçlendirecek önemli bir faktördür. Bu nedenle, toplum temelli yaklaşım ışığında doğru uyum stratejisini oluşturmak için uygulanan politikalar, uzun vadeli kalıcı bir çözüm sunabilmesi için tüm toplum üyelerini kapsayabilmelidir.

Politika Önerileri:

1.1. Çözümler İçin Hibrit Yaklaşımlar Desteklenmeli

Bağışçılar ve insani yardım kuruluşları mülteci krizinin başlamasıyla birlikte destek sağlamaya başlamış ve yardım stratejilerinin odak noktası yerinden edilmiş insanlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak, ev sahibi toplulukların bu krizlerden etkilenen bir diğer unsur olduğu bir gerçektir. Bu iki grubun birbirine karşı önyargıları olabileceği, etkileşimlerinin insan doğası gereği oldukça zayıf olduğu, bu önyargı ve zayıflığın orta ve uzun vadede toplumsal ve siyasal bağlamda sorun yaratacağı ihtimali göz önünde bulundurularak harekete geçilmelidir. Bu iki grubun bir arada yaşaması için gereken sürenin belirsiz olduğu düşünüldüğünde, STK'lar ve bağışçılar politikalarını değiştirmeli, ev sahibi toplulukların yanı sıra yerinden edilmiş kişileri destekleyecek hibrit çözümler sunan projeler geliştirmeli ve bağışçılar bu tür projelere destek sağlamalıdır.

1.2. Topluluklar Arasındaki Çatışmayı Önlemek İçin Uyum Çalışmaları Yapılmalıdır

Sosyal uyum, saygı ve anlayış gerektiren, dinamik ve iki yönlü bir süreçtir. Bu nedenle mülteciler yeni bir ülkeye uyum sağlarken, artan fiyatlar, maaşların düşürülmesi ve işsizlik, düşük refaha neden olma gibi nedenlerle ev sahibi toplumların mültecilere karşı olumsuz ve zarar verici bakış açısını önleyecek faaliyetler teşvik edilmelidir. Bu iki grup arasındaki çıkar çatışmalarını önlemek ve hassasiyeti aşmak için ev sahibi toplulukların yaşadığı ekonomik zorluklara ve karşılaştıkları sosyoekonomik olaylara günlük olarak müdahale etmek gerekir. Ayrıca mülteciler, kendilerine yöneltilen şüphe, düşmanlık ve yabancı düşmanlığı nedeniyle ev sahibi toplulukların olumsuz yaklaşımlarıyla sık sık karşı karşıya kalmaktadır. Karşılıklı anlayışa ulaşmak için entegrasyon ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmeli, böylece iki toplum arasında etkileşim sağlanarak bir anlayış ve bağ kurulmalıdır. Ev sahibi toplulukların, mültecilerin hak ve yardımlara kendilerinden daha fazla erişime sahip olduklarına dair yargıları yıkılması kritik önem taşımaktadır. Bazı durumlarda, bu faaliyetler mülteci topluluklardan ziyade ev sahibi topluluklara odaklanmalıdır. Bu nedenle devlet, sağladığı desteklerde yerel toplumların eşit haklara sahip olduğunu göstermek için süreçleri daha şeffaf yönetmeli, sivil toplum kuruluşları plan ve projelerini bazı durumlarda yerel topluluklara odaklayarak olası sorunlardan kaçınmalıdır.

1.3. Sivil Toplum Kuruluşları Daha Fazla Söz Sahibi Olmalıdır

STK'lar, mültecilerin ve ev sahibi toplulukların karşılaştıkları sorunlar, bu sorunlarla ilgili beklentileri ve bu beklentilerin ne kadarının gerçekleştirilebileceği konusunda detaylı araştırma ve saha çalışmaları sayesinde en faydalı

bilgilere sahip aktörlerdir. Sivil toplum kuruluşları demokratik siyasetin temel unsurlarından biridir, ancak politika oluşturma ve karar alma süreçlerinde sadece yerel yönetimlerden aldıkları destek ölçüsünde söz sahibi olabilirler. Nasıl ki STK'ların sahip olduğu bilgi ve araçlar olmadan yerel yönetimlerin faaliyetleri en tatmin edici sonuçları getirmeyecekse, yerel yönetimlerin desteği ve iş birliği olmadan STK'ların faaliyetleri de en tatmin edici sonuçlara izin vermeyecektir. Sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin iş birliği sayesinde toplum daha çoğulcu, katılımcı ve demokratik bir yapıya kavuşabilecektir. Bu nedenle yerel yönetimler sivil toplum kuruluşlarına daha fazla söz hakkı vererek uzmanlıklarından faydalanmak için politikalar geliştirmelidir.

2. Ekonomik Güçlendirme

Mültecileri daha güvenli bir topluluğa yerleştirmek yeterli değildir; ev sahibi topluluğun katkıda bulunan bir üyesi olmalarını sağlayan, destekleyici bir ortam oluşturmak da çok önemlidir. Bu yaklaşımın önemli bir yönü, güçlü bir ekonomik temel oluşturmaya yardımcı olacak bir iş yerinde mülteciler için misafirperver bir ortam yaratmaktır. Ayrıca, işgücü piyasasına uyum yoluyla mülteci ailelerin ekonomik bağımsızlıklarının desteklenmesi ve ekonomik güçlendirme programları ile tam mali kapasiteye ulaşılabilir hale getirilmesi insani yardımın en önemli faktörü olarak kabul edilmektedir.

Erken istihdam hizmetleri, mültecilerin istihdama hazırlanmalarına ve yeni fırsatları keşfetmelerine yardımcı olan ekonomik güçlendirme programlarının da önemli bir parçasıdır. Ekonomik güçlenme sadece mültecilere para kazanma ve kendi kararlarını verme şansı sunmakla kalmaz, aynı zamanda kendi yaşamlarında normallik ve öngörülebilirlik duygusunu da geri getirir. Ayrıca, topluma katkıda bulunmanın ve uyumlanmanın da

önünü açmaktadır. Ekonomik güçlendirme programlarındaki kaynakların, mültecilerin ve işverenlerin iş piyasasına erişmesine yardımcı olmak için pratik ve kanıtlanmış yollara odaklanması gerekir. Türkiye'deki mülteciler için ekonomik çözümler geliştirmek ve ihtiyaç sahibi bireylerin sosyoekonomik olarak güçlendirilmesini sağlamak amacıyla, temel hususlar işgücü piyasasının beklentileri, kültürel dinamikleri ve hedef kitlenin mesleki yetkinlikleri olmalıdır.

Politika Önerileri:

2.1. Orta ve Uzun Vadeli Yaklaşımlar Desteklenmelidir

Bütçe açığı, işsizlik ve az gelişmiş altyapı gibi sorunların zaten mevcut olması nedeniyle, mülteci kriziyle birlikte ev sahibi toplulukların karşılaştığı zorluklar daha da ağırlaşmıştır. Bahsedilen sorunların temel nedenleri ve bu nedenleri ortadan kaldıracak etkili çözümlerin ancak orta ve uzun vadeli stratejiler ve desteklerle ele alınabileceği konusunda ortak bir bakış açısı oluşturulmalıdır. Bu amaçla bağışçılar, geliştirilen projelerin bu tür sorunları dikkate alacak şekilde tasarlanmasını sağlamalıdır. Türkiye'de yaşanan sorunlar kısa vadede çözülecek sorunlar olmaktan ziyade, orta ve uzun vadede ele alınmasını ve refah artırıcı desteklerin sağlanmasını gerektiren sorunlar haline gelmiştir. Kalıcı çözümler sunmada kısa vadeli projelerin eksik kalacağı ve bu nedenle finansmanın etkisiz kalabileceği de düşünülmelidir. Bu nedenle bağışçılar, sivil toplum kuruluşları ve kamu kuruluşlarının sosyal uyum bağlamında ortaya konan projelerinde politika değişikliği yaparak bu stratejilerin uygulanmasını sağlayacak daha uzun stratejileri ve uzun vadeli finansman sürelerini desteklemelidir.

2.2. Kamu ve Sivil Toplum, Özel Sektörün İş Birliğiyle Ekonomik Büyüme ve Desteklenmelidir

Politika yapıcılarının, sivil toplumun ve özel sektörün bir araya gelmesi ve geliştirilmesi gereken piyasalarda iş birliği yapması gerekmektedir. Yeni iş olanakları yaratarak ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamak için gerekli kaynaklara, kapasiteye ve potansiyele sahip olmak gerekir, çünkü bu büyümenin sağlanması ekonominin dış etkenlere karşı daha kalıcı olmasına yardımcı olacak ve bu ekonomik büyüme stratejileri kamu refahının gelişmesine yardımcı olacaktır ve sosyal uyum buna bağlı olarak gelişecektir. Devletin özel sektörle birlikte yeni yatırımlar ve kalkınma faaliyetleri sunması için bağışçılar, hem ev sahibi topluluklar hem de yerinden edilmiş kişiler için beceri gelişimine olanak sağlayacak eğitim seviyesini ve iş eğitimlerini artıracak projeleri desteklemelidir. Bunların sonucunda devlet, geliştirilen yeni ekonomi politikalarıyla yeni ekonomik yatırımları teşvik etmeli ve istihdamı artırmalıdır.

2.3. Mülteciler Kendi Kendine Yetebilir Hale Getirilmelidir

Mülteciler, bağışçılar ve devlet aracılığıyla aldıkları sosyal yardımlarla geçinirken, sürdürülebilir bir şekilde içinde oldukları topluma katkıda bulunma fırsatı bulamamaktadırlar. Mülteciler eğitim ve istihdam piyasasına dahil olduklarında bir süre sonra kendi kendilerine yeteceklerdir. Kişisel ve mesleki eğitimler ve özellikle girişimcilik eğitimleri ile mültecilerin üretim aşamalarına katkıda bulunmaları ve istihdam yaratmaları ve böylece içinde oldukları toplumun refah seviyesini artırmaları mümkündür. Mülteci toplulukları kendilerini geliştirecek kaynaklara ve aynı zamanda kendi kendilerine yetebilmelerini sağlayacak olanaklara ve haklara sahip olduklarında, içinde buldukları topluma ait bir

aidiyeti besleyecek, topluma ekonomik ve sosyal olarak katkıda bulunacaktır. Bu nedenle mültecilerin kendi ekonomik yatırımlarını yapmalarına katkı sağlayacak projelere KOSGEB ve İŞKUR gibi kurumlar ve melek yatırımcılar tarafından daha fazla destek sağlanmalıdır.

2.4. Destek Tüm Mülteci Gruplarını Kapsamalıdır

Mülteci gruplarında kadın, yaşlı, çocuk ve engellilerin olduğu düşünülürken, bu grupların özel ihtiyaçlarına yönelik çözümler geliştirmek gerekmektedir. Derinlemesine analizler sayesinde özellikle iş hayatında aktif rol almak isteyen kadınlara yönelik engellerin kaldırılması ve mesleki eğitim süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha iyi şekilde sağlanması hem ekonomik gelişim hem de ev sahibi topluma uyum açısından oldukça etkili sonuçlar getirecek ve bu ihtiyaçlara olanak sağlayacak program ve stratejiler toplumun geleceği için değerli yatırımlar olacaktır. Bunları başarmak için mültecilere herkesten daha fazla yakın çalışan yerel STK'lar, haritalama tekniğini kullanarak ve özellikle devlet sübvansiyonlarında bu gruplara pozitif ayrımcılık olmasını zorunlu hale getirerek dezavantajlı grupların ihtiyaçları hakkında belli bilgileri sağlamalıdır.

3. Gönüllü Geri Dönüş

Gönüllü geri dönüş, bir kişinin kendi ülkesine güvenli ve onurlu bir şekilde özgür ve gönüllü olarak dönmesidir. Bu, düzensiz göçmenlerin ve diğer mültecilerin büyük çoğunluğu için tercih edilen çözüm olarak görülmektedir. Çoğu ülkenin tercihi olmasının yanı sıra ülkelere dönme hayali düzensiz göçmenlerin en çok dile getirilen nedenlerinden biridir. Halihazırda zor günler geçiren düzensiz göçmenleri aileleri ve sevdikleriyle buluşturmak ve bu vesileyle hedef

ülkelerde düzensiz göçle mücadeleye devam etmek önemlidir.

Gönüllü dönüş en çok tercih edilen yöntemlerden biri olsa da rakamları her zaman beklenen seviyelerde olmayabilir. Özellikle kendi ülkelerindeki ekonomi, güvenlik, siyaset vb. nedenlerle yasa dışı yollardan bir ülkeye giriş yapan düzensiz göçmenlerin gönüllü geri dönüş yapabilmeleri için sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla menşe ülkelerle iyi bir iletişim içinde olmak, göç krizini tetikleyen sorunları kaynağında çözmeye çalışmak ve ekonomik destek sağlamak önemli sonuçlar doğurmaktadır. Şu anda Türkiye'de gönüllü geri dönüşü destekleyen bir mekanizma kurulmuş ve pilot çalışmalar başlamıştır.

Ancak hem hedef hem de kaynak ülkelerdeki ana krizleri analiz etmeden parasal kaynaklarla çözüm aramak, geri dönüşün gerçekleştirilmesini zorlaştırabilir. Göçü tetikleyen temel sorunlar tek tek incelenmeli ve bu konuyla ilgili ülkeler arasında ekonomik destek ve artan koordinasyon ve iş birliği sağlanırken çözüm menşe ülkede aranmalıdır. Aksi takdirde, gönüllü geri dönüş yapan göçmenlerin sayısı azalacak ve hedef ülkelere akın katlanarak artacaktır.

Türkiye'nin siyasi ilişkisi olmayan ülkeler için gönüllü geri dönüş uygulanamayacağı, bu nedenle bu sürecin sadece ikili diplomatik ilişkileri olan ülkelerle uygulanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Politika Önerileri:

3.1. Menşe Ülkelerde Geçim Kaynakları Çalışmaları Yapılmalıdır

Belirlenecek politikaya uygun olarak; çok sayıda düzensiz göçmenin bulunduğu ülkelerde, devlet kurumlarının desteği ve koordinasyonu ile gönüllü olarak geri dönen göçmenlerin geçim

kaynaklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu ülkelerin dışında, sağlık, eğitim, iş ve istihdam yaratma gibi temel sosyal hizmetlerin geliştirilmesine yönelik yatırımlar da dahil olmak üzere Suriye'nin yeniden inşasında, ülke içindeki Suriyeli örgütlerin, mülteci liderliğindeki kuruluşların ve diasporanın liderliği teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

3.2. Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüşler Sağlanmalıdır

Gönüllü geri dönüşü destekleyen reklam faaliyetleri Türkiye'deki yerel kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmeli, mekanizmayı ortaya koymak için bu konuda politikalar belirlenmelidir. Türkiye'de yaşayan düzensiz göçmenlerin büyük bir kısmı gerekli bilgi temini sağlanamadığı için sistemden haberdar değildir ve geri dönmek isteseler bile maddi destek olmadığı için geri dönememektedir.

3.3. Gönüllü Geri Dönüş Mekanizması Denetlenmelidir

Ulusal destekle gönüllü olarak ülkelerine dönen göçmenlerin durumu, bireylerin tehlikede olabileceği durumlar göz önünde bulundurularak izlenmeli ve müdahale edilmelidir. Bu izleme ve müdahale süreçleri, uluslararası kuruluşlar ve/veya yardımcı gönüllü geri dönüş sürecini kolaylaştıran ülke tarafından yürütülmelidir. Belirlenecek politika kapsamında, düzensiz göçe güvenlik veya ekonomik nedenlerle başvuran göçmenlerin geri dönüşlerinde hayatlarını tehlikeye atabilecek durumlar, menşe ülke ile uluslararası organlar arasında yapılan bir anlaşma esasında menşe devletler tarafından önlenmeli ve mekanizma bu süreci kontrol edebilmelidir.

3.4. Siyasi Söylemler Yumuşatılmalıdır

Gönüllü geri dönüş mekanizmasının daha sağlıklı işleyebilmesi ve gönüllü geri dönüşün teşvik

edilebilmesi için, seçim dönemlerinde mültecilerin dönüşleriyle ilgili siyasi söylemleri yumuşatmaya veya durdurmaya yönelik bir politikanın benimsenmesi önemlidir. Seçim dönemlerinde en çok başvurulan konulardan biri Türkiye'deki mülteci sayısı ve bu krizden yararlanmak isteyen politikacıların sert söylemlerde bulunmalarıdır. Bu söylemler göçmenlerin gönüllü dönüşlerini özendirmek yerine yabancılaştırarak başka yollara başvurmalarına neden olmaktadır. Yerel topluluk ile göçmenler arasında gerginliğe neden olan bu sert söylemler, gönüllü geri dönüş mekanizmasını da yok etmektedir.

4. Üçüncü Ülkeye Yerleştirme

Üçüncü ülkeye yerleştirme, savunmasız sığınmacıların, halihazırda barınmakta oldukları ülkeden koruma ve yardım alabilecekleri başka bir ülkeye gitmelerine izin veren bir çözümdür. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve UNHCR ile iş birliği içinde yürütülen bu kalıcı çözüm, en hassas durumdaki sığınmacıların özel ihtiyaçlarını karşılamak için ihtiyaç duydukları yardımı alabilecekleri bir ülkeye yerleştirilmelerine olanak tanımaktadır. Sadece başvuruya dayalı bir süreç veya bir hak olmayan "üçüncü ülkeye yerleştirme" için her yıl sınırlı sayıda kota belirlenmektedir ve çok az sığınmacı bu yeniden yerleştirmenin gerçekleşmesi için belirlenen kriterleri karşılayabilmektedir.

Her yıl, kabul eden ülkeler, kabul edecekleri sığınmacı sayısı ve dosya türleri ve bunları hangi kriterler altında kabul edecekleri ile ilgili bilgileri UNHCR ile paylaşmaktadır. En hassas vakaların tespiti ile birlikte UNHCR tarafından ilgili kişilerle iletişime geçilmekte ve tüm süreçler tamamlandıktan sonra alıcı ülkeler tarafından nihai karar verilmektedir. Üçüncü ülkeye yerleştirme için belirlenen düşük kota, sınırlı sayıda ülkenin programa dahil edilmesi ve son yıllardaki küresel

salgın nedeniyle üçüncü ülkeye yerleştirme sayısında büyük bir düşüş yaşanmıştır. Programa daha fazla ülkenin dahil edilmesi ve kotaların artması hem daha savunmasız sığınmacılar için güvenli bir alan sağlayacak hem de yoğun göç alan ülkelerin yükünü hafifletecektir. Bu amaca ulaşmak için sivil toplum kuruluşlarının ve diğer paydaşların kendi ülkelerine yönelik savunuculuk çabalarıyla bu sürece aktif olarak dahil olmaları gerekmektedir.

Politika Önerileri:

4.1. Uluslararası Aktörlerle Diyalog Geliştirilmelidir

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) üçüncü ülkeye yerleştirmede kilit kurumlar olmanın yanı sıra uluslararası alanda köprü görevi de görebilen kurumlardır. Birleşmiş Milletler ile Üçüncü Ülkeye Yerleştirme arasındaki iş birliği ve koordinasyonu artıracak politikaların ve sorumlu bakanlıkların belirlenmesi gerekmektedir. Belirlenecek politika kapsamında uluslararası kuruluşların desteği ile hem yerel kurumların bu konudaki kapasitesi geliştirilebilecek hem de üçüncü bir ülkeye gitmek için başvuran göçmenlerin yükü uluslararası kuruluşların desteği ile ortaklaşa paylaşılacaktır.

4.2. Büyükelçilikler Köprü Görevi Görmelidir

Üçüncü ülkeye yerleştirmede görülen en büyük sorunlardan biri, Avrupa Birliği ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerin kotalarının çok düşük olmasıdır. Ülkelerin belirlediği kotalar düşük olduğu için, üçüncü bir ülkeye yerleştirmede oranın çok düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Dışişleri Bakanlığı tarafından belirlenen politikanın kapsamı ışığında, belirlenen ülkelere yerleştirilebilmesi için Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkelerinde bulunan büyükelçilikler aracılığıyla savunuculuk faaliyetleri yürütülmelidir.

Büyükelçilikler, ekonomi ve güvenlik açısından yeterli olan MENA ülkelerine yerleştirme için kilit bir rol oynayabilir.

4.3. Bir Kabul Politikası Geliştirilmelidir

Üçüncü bir ülkeye yerleştirmede uluslararası korumanın değerine ek olarak, kabul politikası da önemlidir. Başarılı kabul politikaları sonucunda uyumla ilgili herhangi bir sorun yaşanmayacak ve korunmaya muhtaç göçmenlerin yaşamları daha da kolaylaşabilecektir. Özellikle, yerel topluluğun kabul edilen bireylerle uyum içinde yaşamasını kolaylaştıracak kabul politikalarının geliştirilmesi, üçüncü ülkeye yerleştirmenin siyasi bir malzeme haline gelmesini engelleyebilir ve uluslararası desteği artırabilir. Belirlenecek politikanın yerel toplumla iş birliği içinde olması da kabul politikasını kolaylaştıracaktır.

4.4. Korumaya Dayalı Sınır Yönetimi

Sınır yönetimi göç ve güvenlik politikalarının önemli ve meşru bir parçası olarak algılandığından, korumaya duyarlı sınır yönetimi politikaları geliştirilmeli ve bu politikalar ilgili makamlar tarafından benimsenmelidir. Uluslararası koruma isteyen ve temel haklarını güvence altına alan kişiler için iltica prosedürleri de üçüncü ülkeye yerleştirmeyi kolaylaştırmak için ilgili sınır makamları tarafından kabul edilmelidir. Ayrıca belirlenecek politika kapsamında sınır hatlarında çalışanların mülteci haklarıyla ilgili yeterli bilgi ve eğitim almaları önemlidir. Bu sayede üçüncü ülkeye yerleştirme başvurusunda bulunan bireylerin göç yolunda ve sınır hatlarında zafiyet yaşamaları engellenmiş olacaktır.

YEREL KURULUŞLARIN ROLÜNE İLİŞKİN POLİTİKA NOTU

TÜRKİYE'DE YERİNDEN EDİLMİŞ TOPLULUKLAR İÇİN
KAPSAYICI VE KALICI ÇÖZÜMLER

Özet

Bu politika notu, Türkiye'deki yerel örgütlerin Sosyal Uyum, Ekonomik Güçlendirme, Gönüllü Geri Dönüş ve Üçüncü Ülkeye Yerleştirme konularında ne şekilde katkı sağlayabileceğine ilişkin politika önerileri sunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

1. İNSANİ MÜDAHALEDE YERELLEŞMENİN ÖNEMİ.....	1
2. YEREL KURULUŞLARININ ROLÜNE GENEL BAKIŞ.....	3
3. SOSYAL UYUM.....	3
4. EKONOMİK GÜÇLENDİRME.....	4
5. GÖNÜLLÜ GERİ DÖNÜŞ.....	5
6. ÜÇÜNCÜ ÜLKEYE YERLEŞTİRME	5

1. İNSANİ MÜDAHALEDE YERELLEŞMENİN ÖNEMİ

Uluslararası insani yardım sistemi, bağışçılar, uygulayıcı kuruluşlar ve tek tek insani yardım aktörlerinden oluşan harici paydaşlarla işlemektedir. Bu sistem içinde uluslararası sivil toplum kuruluşları (USTK'lar), yerel aktörlere ve etkilenen topluluklara faydalı ve en iyi şekilde hizmet vermek amacıyla bu aktörler ve topluluklarla anlamlı ortaklıklar kurma zorluğuyla karşı karşıyadır.¹

Yardım temin etmede dört ana model bulunmaktadır. Bunlar: 1) uluslararası kuruluşların kendileri tarafından uygulama, 2) hükümet kurumlarına doğrudan fon sağlama, 3) bağışçı bir hükümetten yerel STK'lara doğrudan fon sağlama, 4) yerel ortaklar üzerinden uygulama yapan uluslararası kuruluşlar üzerinden fon sağlamadır.²

İnsani yardım çabalarının daha "yerel" müdahaleye odaklanması insani yardım sektörünün net bir amacı olagelmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1991 tarihli Karar Tasarısı, 1994 tarihli Kızılhaç Davranış Kuralları ve 2003 İyi İnsani Bağış'ta yer alan 24 ilke, 2016'da İstanbul'da düzenlenen ilk Dünya İnsani Yardım Zirvesi'nin esasını oluşturmuştur; bu zirvede yerelleşme, insani yardım sektörünün karşılaştığı sorunlara olası bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. BM Genel Sekreteri'nin 2016 Dünya İnsani Yardım Zirvesi'nde insani müdahalelerin 'mümkün olduğu kadar yerel ve gerektiği kadar uluslararası' olması gerektiği yönündeki çağrısı, insani yardım

aktörlerinin, yıllık harcamalarının en az %25'ini yerel kuruluşların fonlanmasına ayırma ve insani müdahaleleri daha verimli, etkili ve kapsayıcı hale getirmek için yerel ve ulusal aktörlerin kapasitelerine yatırım yapma taahhütleriyle desteklenerek yerelleşmenin önemini daha da belirgin hale getirmiştir.

Yerelleşme ajandası, bağışçılar ile etkilenen topluluklar arasında daha az hiyerarşik bir ilişki kurulması umudunu da doğurmuştur zira insani yardımların kuruluşlar tarafından etkilenen bölgelerde bizzat dağıtılmasını gerektirmektedir; bunun nedeni, alacakları aksiyonların isabetli olacağı ve etkilenen topluluklarda uzmanlıkları ve yakın ilişkileriyle sahadaki ihtiyaçları daha iyi öngörebilecekleri varsayımdır. Öte yandan merkez ofisleri genelde etkilenen yerlerden uzakta olan USTK'lar kendilerini fon sağlama, kapasite geliştirme ve koordinasyon faaliyetleriyle sınırlamalıdır. Böylece yerelleşme, yerel kuruluşların kapasitesi güçlendirilerek ve ortak hedefler doğrultusunda işbirliği yaparken onlara fonlar sağlanarak daha fazla dayanışmaya kapı aralayabilir. Yerelleşmenin çeşitli tanımları vardır. Geoffroy ve Grunewald (2017) yerelleşmeyi şu şekilde tanımlamaktadır:

*"Yardımın yerelleşmesi insani yardım sisteminin farklı paydaşlarının (bağışçılar, Birleşmiş Milletler kurumları, STK'lar) yürüttüğü ve yerel aktörleri (yerel yetkililer veya sivil toplum) daha büyük ve daha merkezi bir rolle insani yardım sisteminin merkezine geri döndürmeyi amaçlayan, kolektif bir süreçtir."*³

¹ Jayawickrama, J. (2018). "if you want to go fast, go alone. if you want to go far, go together.": Outsiders learning from insiders in a humanitarian context. *Interdisciplinary Journal of Partnership Studies*, 5(2), 5.
<https://doi.org/10.24926/ijps.v5i2.1309>

² Dijkzeul, D. (2021). *Making localization work: The everyday practice of three NGOs in South Sudan and Northern Uganda*.

Frontiers in Political Science, 3.
<https://doi.org/10.3389/fpos.2021.716287>

³ de Geoffroy, V., & Grunewald, F. (2017). *More than the money: Localisation in practice*. Research Report, Paris: Trócaire and Groupe URD.

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü'ne göre (OECD, 2017), yerelleşme:

*“Etkilenen toplulukların ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak ve ulusal aktörleri gelecekteki insani müdahalelere hazırlamak için yerel yetkililerin liderliğini ve yerel sivil toplumun insani eylem kapasitesini tanıma, saygı duyma ve güçlendirme sürecidir.”*⁴

Yerelleşme aynı zamanda insani yardım ve kalkınma yardımlarında gücün, paranın ve kaynakların ademi merkezileştirilmesiyle ilgili bir kavram olarak da tanımlanmaktadır. Yerelleşme, yerel aktörlerin eylemlere nüfuz etmesi ve bütün kararları vermesiyle ve uluslararası aktörlerin (USTK'lar dahil) sadece gerekli durumlarda müdahil olmasıyla ilgilidir” (Kalkınma için İnsani Yardım Akademisi 2020).⁵

Dolayısıyla, yerelleşmeyle ilgili başlıca taahhütler çoğunlukla finansman, ortaklık, kapasite geliştirme, koordinasyon, istihdam ve iletişim ile ilgilidir. Roepstorff'a (2019) göre, yerel ve ulusal ortaklar, fonları yeniden kanalize etmenin dışında, projelerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında daha sistematik bir şekilde yer almalıdır. Üstelik, yerel ortakların çabaları kamuoyunda daha fazla görünürlük sağlanarak tanınmalıdır.⁶

Ancak yerelleşme yıllardır bazı zorluklarla karşı karşıyadır. Yerelleşmeye verilen önemin

artmasına rağmen, Küresel İnsani Yardım Raporu'na göre yerel ve ulusal aktörlere giden doğrudan insani yardım fonlarının payı 2018'de zaten düşük olan %3,5 seviyesinden 2019'da %2,1'e düşmüştür.⁷

Ayrıca, insani yardım fonlarının kendi doğası yerelleşmeyi engellemektedir zira fonlar en fazla 1-2 yıl devam etmektedir ve bu da kapasite ve ortaklık geliştirmek için çok kısa bir süredir.⁸ Etkilenen topluluklar, bağışçılardan gelen destek için ödeme yapmadığından, geri bildirim aşamasını kaçırmaktadır ve bu durum, aldıkları yardımlarda iyileştirme talep etme konusunda onları çok zayıf bir konuma düşürmektedir.⁹

Son olarak, uluslararası kuruluşların ve yerel kuruluşların yapıları ve çalışma biçimleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Yerel kuruluşlar esasen daha küçük ve daha esnekler ve bağımsızlıklarını korumak istemektedir ancak uluslararası kuruluşlar daha ziyade arza göre hareket eder. Eylemleri politikalar ve kılavuzlarla belirlenir ve bağışçıların politikalarına ve fonlama gerekliliklerine uyma konusunda baskı altındadırlar. Dolayısıyla bağışçıların politikaları, yardım zincirinde kuruluşlar için gidişatı belirlemektedir. Ana bağışçı hükümetler, BM kuruluşları ve büyük uluslararası insani yardım STK'larından oluşan bir oligopol, insani yardım

⁴ Fabre, C. *Localising the Response*. Paris: OECD, 2017.

⁵ Humanitarian Leadership Academic (2021). Humanitarian Leadership Academy. Available at: <https://www.humanitarianleadershipacademy.org/about/> (Erişim tarihi: 1 Mart 2021).

⁶ Roepstorff, K. (2019). *A call for critical reflection on the localisation agenda in humanitarian action*. *Third World Quarterly*, 41(2), 284–301.

<https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1644160>

⁷ Development Initiatives (2021). Global Humanitarian Assistance Report 2020. Available at: <https://devinit.org/resources/global-humanitarian->

[assistancereport-2020/#downloads](https://devinit.org/resources/global-humanitarian-assistancereport-2020/#downloads) (Erişim tarihi: 5 Nisan 2021).

⁸ Dijkzeul, D. (2005). *Models for Service Delivery in Conflict-Affected Environments: Drawing Lessons from the Experience of the Ushirika/GBV Partnership Programmes in the Eastern Democratic Republic of the Congo*. London: International Rescue Committee UK.

⁹ Dijkzeul, D. (2021). *Making localization work: The everyday practice of three NGOs in South Sudan and Northern Uganda*. *Frontiers in Political Science*, 3. <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.716287>

eylemlerinin ilke ve standartlarını belirlemektedir.¹⁰ Tüm bu nedenler, insani yardım sisteminin yerel uygulama ortaklarından ziyade bağışçılara daha duyarlı olmasına yol açmaktadır.

Bu bilgiler ışığında, yerelleşme dendiğinde bazı tereddütler olsa da, yerel aktörlerin katılımının artırılmasıyla sürdürülebilirliğin, maliyet etkinliğin, kültürel duyarlılığın daha iyi olacağını ve nihayetinde 'uluslararası aktörlerin çıkışının daha hızlı olacağını' söylemek yanlış olmayacaktır.¹¹

2. YEREL KURULUŞLARININ ROLÜNE GENEL BAKIŞ

Krizden etkilenen ülkelerin insani yardım sistemlerinde yerelleşmenin başarılı şekilde benimsendiği durumlarda, yerel sivil toplum tarafından geliştirilen kalıcı çözümlerin etkilenen topluluklar tarafından daha iyi karşılandığı ve bunların başarılı olma ihtimalinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, aşağıdaki dört alanda verilen çözümler bu hassas insanların ihtiyaçlarının karşılanmasını ve onların sesi olacaktır.

Türkiye'de yerinden edilmiş, etkilenen topluluklar için dört kalıcı çözüm alanında yerel kuruluşlar esasen kendi rollerini, barış içinde bir arada yaşam ortamının yaratılması ve mültecilerin Türk ekonomisine entegrasyonunun desteklenmesi olarak görmektedir. Sosyal uyumu ve ekonomik entegrasyonu, Türkiye'de potansiyeli en yüksek olan kalıcı çözümler olarak görmektedirler.

Üçüncü ülkeye yerleştirme ve gönüllü geri dönüş, yerel kuruluşların baş etmesi için zor alanlardır zira

bunlar için ana itici güç olarak hükümetler nezdinde güçlü bir siyasi irade gerekmektedir. Yine de yerel kuruluşlar üçüncü ülkeye yerleştirme ve gönüllü geri dönüşe katılım için bazı kapsayıcı yöntemler belirlemiştir. Türkiye'de kalıcı çözümler için bu iki seçenek etrafında daha derinlikli bir tartışmaya ihtiyaç duyulduğunu eklemiştirler.

3. SOSYAL UYUM

- Sosyal uyum için farklı yerel paydaşlar arasında ortaklıklara uzun vadeli yatırım yapılması gereklidir.
- Belediyeler sosyal uyumda kilit aktörlerdir. Belediyeler kent konseylerini mültecilere ve mültecilerle çalışan kuruluşlara açarak onları tanımalı ve verilen hizmetlerle ilgili onları doğrudan dinlemelidir.
- Belediyeler, sosyal uyumla ilgili sosyal medya, reklam panoları ve halka açık etkinlikler üzerinden barış içinde bir arada yaşam hakkında iletişim kampanyalarını desteklemek için yerel kuruluşlarla işbirliği yapabilir.
- Sosyal uyum hane ve mahalle seviyesinde başlar, bu nedenle Muhtarlar, topluluk düzeyinde gerilimleri azaltmak için doğru bilgileri yaymak ve farklı grupları bir araya getirmek konusunda kilit rol oynamaktadır.
- Okullar, çocuklar arasında sosyal uyumu sağlayan diğer önemli bir etkinleştiricidir. Yerel kuruluşlar, okullarda zorbalığa ve ayrımcılığa sıfır tolerans politikaları ve

¹⁰ Vaux, T. (2017). "Traditional and Non-traditional Humanitarian Actors in Disaster Response in India," in The New Humanitarians in International Practice: Emerging Actors and Contested Principles. Editors Z. Sezgin and D. Dijkzeul (London: Routledge), 318–337.

¹¹ Roepstorff, K. (2020). A Call for Critical Reflection on the Localisation Agenda in Humanitarian Action. Third World Q. 41, 284–301. doi:10.1080/01436597.2019.1644160

uygulamaları için okul idarelerini desteklemelidir.

- Lise ve üniversite öğrencileri, yerel kuruluşlarla iş birliği içinde, sosyal uyumla ilgili iletişim kampanyaları başlatarak barış içinde bir arada yaşam hakkında farkındalık yaratabilir ve gönüllü öğrencileri harekete geçirebilir.
- Sosyal uyumda dil hala önemli bir engeldir. Hizmet veren yerel kuruluşlar dil geliştirme konusuna daha fazla vurgu yapmalı ve kaynak ayırmalıdır.
- Etnik, dini ve toplumsal bileşimi düşünüldüğünde, Türkiye'nin belli bölgelerinde sosyal uyumla ilgili yerelleştirilmiş ve uzmanlaşmış ilgi gereklidir. Bunlar sosyal uyumla ilgili olarak ülke çapında bir koordinasyon içinde birbiriyle uyumlu olmalıdır.
- İnsani yardım programlarında sadece mültecilerin hedef alınması sosyal uyumu bozan başlıca etmenlerden biridir. Bu programlara hassas ev sahibi toplulukların da dahil edilmesi ve tüm proje faaliyetlerinde ve yaklaşımlarında sosyal uyumun ana akımlaştırılması son derece önemlidir.

4. EKONOMİK GÜÇLENDİRME

- Tüm illerdeki yerel kuruluşlar, pazar ihtiyaçlarını, istihdam açıklarını ve ortaklık fırsatlarını içeren bir paydaş haritalandırma egzersizi yapabilir.
- Yerel kuruluşlar, Ticaret, Sanayi ve Tarım Odalarıyla işbirliği içinde, mesleki eğitimlerin pazarın ihtiyaçlarıyla eşleştirildiği ve ardından staj

programlarının uygulandığı bir şekilde ile özel projeler tasarlayabilir ve uygulayabilir.

- İşgücü piyasasında mültecilerin absorbe edilmesini kolaylaştırmak için işverenler, iş yerlerinde en üst yönetim seviyesinden mavi yakalı işçilere kadar sosyal uyuma yatırım yapmalıdır. Yerel kuruluşlar, mültecilerin iş yerlerine entegrasyonunu kolaylaştırmak için özel sektörle ortaklıklar aracılığıyla, mülteci hakları, ayrımcılığı engelleme ve düzgün çalışma koşulları hakkında farkındalık artırma etkinliklerine liderlik yapabilir.
- Mülteciler arasında işçi destek gruplarının oluşturulması, mültecilerin Türkiye'de çalışma kültürü ve işçi hakları hakkında anlayış ve kapasite geliştirmesine yardımcı olacaktır.
- Yerel kuruluşlar, bu yerel işçi destek grupları üzerinden, iş yerlerindeki hak ihlallerini izleyebilir ve mültecilerin istihdamıyla ilgili politika ve pratikleri etkilemek için kanıta dayalı savunuculuk yapabilir.
- Mülteci kadınların iş gücü piyasasına girebilmesi için, evdeki işlerinin, özellikle çocuk bakımının kolaylaştırılmasını sağlayacak yöntemlere ihtiyacı vardır. Buna yönelik topluluk temelli çözümler geliştirmek için proje fonları kullanılabilir.
- Kadınlara odaklı grup tartışmaları ve yerel düzeyde mülteci kadınların harekete geçirilmesi, kadın girişimcilerin ve gelir oluşturucu diğer olası alanların tespit edilmesini sağlayacaktır.

5. GÖNÜLLÜ GERİ DÖNÜŞ

- Çatışmaların sonlandırılması ve güvenli ve onurlu geri dönüş için ortamın sağlanması hükümetlerin görevidir. Yerel kuruluşlar sadece geri dönüş için koşullar oluştuktan sonra önemli bir rol oynayabilir.
- Bu koşullar karşılanana kadar yerel kuruluşlar il düzeyinde Göç İdarelerinde gözlem ekipleri oluşturarak geri dönüşlerin gerçekten gönüllü olduğunu ve zorla gerçekleşmediğini takip edebilir.
- Mültecilerin liderliğindeki kuruluşlar, geri dönenlerin güvenliğini gözlemlemek ve toplu geri dönüşün bir şartı olarak menşee ülkedeki durumun istikrarını izlemek için iletişim mekanizmaları oluşturabilir.

6. ÜÇÜNCÜ ÜLKEYE YERLEŞTİRME

- Üçüncü ülkeye yerleştirme başvurusu için kriterler konusunda üçüncü taraf hükümetlere danışmanlık vermek ve başvuru süreçlerini yeniden tasarlamak ve yönetmek konusunda kapsayıcı ve şeffaf yöntemler önermek amacıyla mültecilerin liderliğindeki kuruluşlardan oluşan bir koalisyon kurulabilir.
- Tüm mülteci topluluğuna üçüncü ülkeye yerleştirmeye ilgili bilgileri net ve yaygın şekilde ulaştırmak için ülkenin dört bir yanında mültecilerin işlettiği bilgi merkezleri kurulabilir.
- Mültecilerin liderliğindeki koalisyon, üçüncü ülkeye yerleştirme uygulamalarını gözden geçirebilir ve bunların etkililiği konusunda üçüncü taraf hükümetlere geri bildirim verebilir.

- Göç İdaresi, mültecilerin liderliğindeki kuruluşların oluşturduğu koalisyonla iş birliği yaparak üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda bir ulusal tutum geliştirebilir ve Körfez ülkeleri dahil olmak üzere üçüncü taraf hükümetler nezdinde üçüncü ülkeye yerleştirme hedeflerini artırmaları için lobi çalışmalarını yürütebilir.

KALICI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sosyal Uyum, Ekonomik Güçlendirme, Gönüllü Geri Dönüş ve Üçüncü Ülkeye Yerleştirme Hakkında ortaya çıkarılan kalıcı çözüm önerileri.

Özet

Bu rapor, Türkiye’de bulunan yerel örgütlerin bir araya gelerek mültecilerin karşılaştıkları sorunlara yönelik kalıcı çözüm önerileri geliştirdikleri çalıştay sonuçlarından derlenmiştir.

İçindekiler

Genel bakış	2
Kalıcı Çözümler Nedir?	2
Neden Kalıcı Çözümler?	3
Kalıcı Çözüm Neyi Amaçlar?	3
Kalıcı Çözüm Önerileri	4
Yerel Uyum (Sosyal Uyum ve Ekonomik Güçlendirme)	4
Sosyal Uyum	4
Ekonomik Güçlendirme	5
Gönüllü Geri Dönüş	6
Üçüncü Ülkeye Yerleştirme	7
Yerel Kuruluşların Rolü	8

Genel bakış

Bu belge, DANIDA tarafından finanse edilen Vatan Derneği, Hayata Destek ve Uluslararası Mavi Hilal tarafından "Türkiye'de Yerinden Edilmeden Etkilenen Nüfuslar İçin Kapsayıcı Kalıcı Çözümlerin Güçlendirilmesi için Yerel Sivil Topluma Destek" projesi kapsamında düzenlenen çalıştayın sonuçlarından derlenmiştir.

Çalıştayda, Türkiye'de yaşayan mültecilerin yerelleştirme yoluyla kalıcı çözümlere ulaşmalarına yardımcı olacak süreçlerin en etkili şekilde iyileştirilmesi amacıyla Türkiye'deki yerel insani yardım sisteminin nasıl daha iyi organize edilmesi ve desteklenebilmesi konuları ele alınmıştır. Hem ev sahibi topluluğun hem de mülteci liderliğindeki kuruluşların bir araya geldiği çalıştayda, doğrudan sahadan ve mültecilerin kendi düşüncelerinden kalıcı çözümler ortaya konulmuştur.

Bu belge, çalıştaya katılan çeşitli Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının 5 farklı konudaki temel katkılarını ve önerilerini vurgulamaktadır;

1. Yerel Entegrasyon (Sosyal Uyum ve Ekonomik Güçlendirme)
2. Gönüllü Geri Dönüş
3. Üçüncü Ülkeye Yerleştirme
4. Yerel Kuruluşların Rolü

Kalıcı Çözümler Nedir?

Mültecilerin ve krizlerden etkilenen kişilerin durumlarını tatmin edici ve kalıcı bir şekilde çözerek normal bir yaşam sürmelerini sağlayacak her türlü araç kalıcı bir çözüm olarak tanımlanabilir.¹ Bu mağdurların ihtiyaçları ve insan hakları endişeleri, devam eden bir doğal afet veya çatışmanın başlangıcında korunsalar bile, onları yerinden eden bir çatışma veya doğal afet sona erdiğinde kendi başlarına ortadan kalkmaz. Genellikle kendi başlarına çözülemeyen, sorunlarına kalıcı bir çözüm bulunana kadar desteğe ihtiyaç duydukları farklı sorunlarla karşı karşıya kalırlar. Mültecilerin veya krizlerden etkilenen kişilerin artık dış kaynaklardan yardıma ve korumaya ihtiyaç duymadığı ve belirli nedenlerle gittikleri her yerde ayrımcılığa uğramadan insan haklarından yararlanabilecekleri bir durumda kalıcı bir çözüme ulaşıldığı söylenebilir.

Mülteciler ve genel olarak yerinden edilmiş kişiler, evlerini terk etmelerinin nedenleri ne olursa olsun, temel ihtiyaçları ve durumlarıyla ilgili insan hakları konusunda endişelenmeye devam edeceklerdir. Örneğin, fiziksel olarak geldikleri yere dönen mülteciler, onları yerlerinden eden etmenler bölgeyi yaşamak için güvensiz hale getirdiği veya eski evleri başkaları tarafından işgal edildiği için yıkılan evlerini veya yaşamlarını yeniden inşa edemeyebilirler. Ülkenin başka bir bölgesinde yerel entegrasyonu tercih eden kişiler, yerleşik nüfus veya yetkililer tarafından yapılan ayrımcılık nedeniyle iş veya kiralık konut bulamayabilir ve bulduklarında da yerel topluluklardan farklı yaklaşımlarla karşılaşabilirler. Başka bir ülkeye yerleşenler, yeni ikamet ettikleri ülkede temel geçim, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişene kadar insani, kalkınma ve

¹ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), UNHCR Yüksek Terimler Sözlüğü, Haziran 2006, Revizyon 1, şu adresten edinilebilir: <https://www.refworld.org/docid/42ce7d444.html> [erişim tarihi: 4 Kasım 2021]

mali yardıma ihtiyaç duyabilirler. Ayrıca kalıcı çözümler, yalnızca etkilenen kişinin eski evine dönmesi ve eski statükonun yeniden tesis edilmesi olarak anlaşılmamalıdır. Bir kişinin ihtiyaçları karşılanırsa ve ayırım gözetilmeksizin temel haklardan yararlanırsa, ikamet ettiği yerde kalıcı bir çözüm bulabilir.²

Neden Kalıcı Çözümler?

İster kısa ister uzun vadeli olsun, ülke içinde veya ülke dışında zorla yer değiştirme, etkilenen kişiler için oldukça yıkıcı olabilir. Yer değiştirmenin sonuçları arasında ev, toprak ve mal kaybı; geçim kaynaklarının veya eğitimin bozulması, toplumdan ve aile üyelerinden ayrılma; kişisel belgelerin kaybı ve buna bağlı hak mahrumiyeti, kayıp ve travmanın psikolojik etkileri de dahil olmak üzere güvenlik risklerine yüksek düzeyde maruz kalma durumu vardır.

Yer değiştirmenin yarattığı hassasiyetler zaman içinde yoğunlaşırken, toplumların yerlerinden edilmiş olsalar bile hayatlarını yeniden inşa etme yeteneği ve çabası, dış kaynaklarla beslenmezse bir süre sonra zayıflayabilir. Buna ek olarak, yer değiştirmenin yerinden edilmiş toplumlar dışında ciddi ekonomik, siyasi ve güvenlik etkileri olabilir. Ev sahibi topluluklarda çok sayıda mültecinin bulunması kamu altyapısını, düzeni ve sosyal hizmetleri zorlayabilir ve bugüne kadarki kalkınma kazanımlarını tehlikeye atabilir. Ayrıca, yerinden edilmiş topluluklar, yerel nüfusun halihazırda iş bulmakta zorlanmadığı ve entegrasyon için yeterli ekonomik ve altyapısal kapasitenin olduğu yerlerde çok olumlu etkilere sahip olabilir.

Genel olarak, etkilenen kişiler ve taraflar adına yerinden edilme ve yeniden entegrasyon çabalarının sonuçlarını optimize etmek için yerinden edilmeye yönelik kalıcı çözümlere ihtiyaç vardır. Mülteciler, IDP'ler ve ev sahibi topluluklar da dahil olmak üzere etkilenen tüm kişiler potansiyel sorunlarına çözüm bulma hakkına sahiptir. Mültecilerin ve etkilenen tüm toplumların sorunlarına kalıcı çözümler, ulusal, bölgesel ve uluslararası barış ve güvenlik ile herkes için sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için gerekli istikrarlı ve güvenli koşulların yaratılması için vazgeçilmezdir.

Kalıcı Çözüm Neyi Amaçlar?

Uzun vadede başarılı olan kalıcı çözüm süreci, mültecilerin ve etkilenen toplulukların yaşam ihtiyaçlarını en aza indirmeyi ve insan haklarından en iyi şekilde sunmayı amaçlamaktadır. Birçok aktörün koordineli bir şekilde harekete geçmesini ve katılımını gerektiren bu süreç, tüm insani yardım konularını kapsamakta ve çözümleri ortaya koymaktadır.

Kalıcı Bir Çözüme Ulaşıldığı Nasıl Anlaşılır?

Kalıcı bir çözüme ulaşıldığını anlamak için mültecilerin veya krizlerden etkilenen kişilerin yaşamlarındaki geçmiş sorunları incelemek ve bunları günümüzle karşılaştırmak gerekir. Kalıcı bir çözümün ne ölçüde karşılandığını gösterebilecek kriterler güvenlik, koruma, eğitim

---

² Brookings-Bern Yer Değiştirme Üzerine Projesi, IDP'ler için Kalıcı Çözümler üzerine IASC Çerçevesi, Nisan 2010, şu adresinde mevcuttur: <https://www.refworld.org/docid/4c5149312.html> [erişim tarihi 4 Kasım 2021]

ve kamu hizmetlerine erişim, ekonomik refah vb. gibi sayılabilir. Bu başlıkların günümüzde ne kadar etkili olduğunu gözlemek, başarının elde edilip edilmediğine dair bir ipucu verebilir.

Sosyal uyum, güvenlik, koruma, uyum, adalete erişim, eşitlik ve genel sosyal yaşam başlıkları altında; detaylı ihtiyaç değerlendirmeleri ve saha gözlemleri yapılarak ekonomik başlıklar altında istihdam, geçim kaynakları, refah seviyeleri vb. incelenebilir ve elde edilen verilerle kalıcı çözümlerin ne kadar başarılı olduğu kolaylıkla gözlemlenebilir.

Kalıcı Çözüm Önerileri

Türkiye'deki mülteci krizi için çalışan yerel kuruluşların bir çalıştayda oluşturduğu kalıcı çözümler aşağıda listelenmiştir. Yerel entegrasyon, gönüllü geri dönüş ve üçüncü ülkeye yerleştirme başlıkları altında kalıcı çözümler arayan yerel kuruluşların önerileri aşağıdaki maddelerde listelenmiştir.

Yerel Uyum (Sosyal Uyum ve Ekonomik Güçlendirme)

a. Sosyal Uyum

- Mültecilerin ve yerel halkın etkileşiminde sürekliliği sağlayacak anlamlı etkileşim yöntemleri geliştirilmelidir. Bu yöntemlerde toplumları bir araya getirecek ortak paydalara (kültür, mutfak, din vb.) odaklanılmalıdır.
- Etkili bir dil gelişimi için dil kurslarının devamlılığı sağlanmalıdır.
- Genel ölçekte oluşturulacak sosyal uyum politikalarına ek olarak, ev sahibi toplum ve mülteci topluluklarının yerel ölçekte sosyal uyumu konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Ana akım medyada ve sosyal medyada ayrımcı dil ve bilgi kirliliğinin önlenmesi için çaba sarf edilmeli, "**Doğru Bilinen Yanlışlar**" gibi iyi örnekler çoğaltılmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları kendi aralarında savunuculuk faaliyetleri yürüterek politika oluşturma ve karar alma süreçlerine dahil edilmelidir.
- Politika oluşturma süreçlerinde Sosyal Uyum kavramı yaygınlaştırılmalı ve dikkate alınmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları, mültecileri sanatçılar, kanaat önderleri, etkileyiciler gibi insanlarla ve kamu hizmeti duyuruları, kısa filmler ve reklamlar gibi araçlarla barındırmanın olumlu yönleri konusunda farkındalık yaratmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kurumlarının toplumsal bütünleşme bağlamında kalıcı ve kalıcı çözümler sunabilmesi için uzun vadeli stratejik planlama yapılmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları stratejilerini koordineli bir şekilde geliştirmeli ve birbirini tamamlayan projeler geliştirmelidir.

b. Ekonomik Güçlendirme

- Vasıfsız işgücüne veya fiziksel güce dayalı istihdam odaklı projelerde erkek katılımı çok daha yüksek olacağından, hedef grubun kültürel dinamikleri ve yaşam koşulları analiz edilmeli, böylece ve bu doğrultuda kadınlara yönelik gelir getirici faaliyetleri içeren teşvikler verilmelidir.
- Evde kadınlara sorumluluk yükleyen kültürel yapılarda (bakıma muhtaç bireylerin yükümlülükleri, ev işleri vb.) kadınlar evden yapabilecekleri işlerde (ev üretimi) desteklenmeli veya zorunlu çalışma saatlerini (kadın kooperatifleri) içermeyen üretim/satış odaklı yapılara dahil edilmelidir.
- Kadınların aile baskısı nedeniyle yönlendirildikleri işlerde çalışmaması önlenmeli, aile bireyleri için toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık eğitimleri düzenlenmeli ve ailenin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
- Kadınların özgüven kazanabilmesi için rol model çalışmalar yapılmalı, hem hane halkına hem de topluma sağlanabilecek faydalar aktarılmalı, kanaat önderleri de bu süreçlere dahil edilmelidir.
- İstihdam sürecinde kadınların çalışma saatleri ve işin niteliği açısından (belki de kültürel normlarla çarpışma halinde) hiçbir şekilde baskı görmemeleri için hane halkı eğitilmeli ve bu eğitimler istihdam projelerine dahil edilmelidir.
- Pandemi sürecinde kurye, teslimat, lojistik ve dijital ticaret gibi arzı artan iş kolları araştırılmalı ve bu iş alanlarına yönelik projeler geliştirilmelidir.
- Farklı kurumlar tarafından tamamlayıcı projeler oluşturmak ve mükerrerliği önlemek için, tüm fon çağrıları da dahil olmak üzere koordinasyon görevini yerine getirebilecek bir yapı kurulmalıdır. Bu konuda bağlayıcı olabilmesi için kamu otoritelerinin desteği aranmalı ve bir çatı yapı kurulmalıdır.
- Mesleki eğitimler, Halk Eğitim Merkezleri yerine istihdam yaratabilecek firmalar içinde veya firmaların kabul ettiği donanımlı mesleki eğitim atölyelerinde verilmelidir.
- Ekonomik sosyal yardımın düzenli bir gelir yaratma yöntemi olmadığını göstermek için farkındalık seminerleri düzenlenmelidir.
- Kayıt dışı istihdamı önlemek için kamu denetimleri artırılmalı ve mülteciler kayıtlı istihdama teşvik edilmelidir.
- Kayıtlı istihdamın avantajları hem işçilere hem de işverenlere detaylı olarak anlatılmalı, aksi takdirde karşılaşılabilecekleri yaptırımlar hakkında bilgilendirilmelidirler.
- Kayıtlı istihdamı teşvik edici programlar uygulanmalı ve bu konuda farkındalık çalışmaları yapılmalıdır. Bu kapsamda çalışma izni başvuru süreçleri ve harçların

ödenmesi konusunda destek sağlanmalıdır. Ayrıca kayıtlı işçi çalıştıran şirketlere teşvik sağlanmalıdır.

- Sosyoekonomik güçlendirmeyi hedefleyen projelerde sosyal beceri geliştirme eğitimlerine yer verilmelidir.
- Göçmenlerin insana yakışır işlerde çalışmalarını sağlamak amacıyla yürütülen mesleki eğitim projelerinde kursa katılım zorunlu hale getirilmeli, proje yararlanıcısının kurs süresince başka bir işte çalışması ihtiyacını ortadan kaldıracak şekilde günlük geçim destekleri sağlanmalıdır.
- Mesleki eğitim projelerinde, mesleki eğitim modülleri belirlenirken ön araştırma yapılmalı, modül yerel iş olanaklarına göre belirlenmeli, mümkünse istihdam sağlayıcı firmalarla ön anlaşma yapılmalıdır. Bu şekilde gerçekleştirilecek mesleki eğitimde istihdam sağlayan firmaların mesleki eğitim süreçlerine (kursiyer seçme dönemi, mesleki eğitim modülünün belirlenmesi ve içerik) dahil edilmesi gerekmektedir.
- Mültecilerin İŞKUR tarafından yürütülen teşvik programlarına dahil edilmesi için (mümkünse Genel Müdürlük düzeyinde) işbirliği sağlanarak gerekli uygulama desteği verilmelidir. Bu kapsamda tercüme desteği, farklı dillerde duyuruların yapılması, teşviklerden yararlanabilecek firmaların belirlenmesi ve başvuran firma/İŞKUR arasında aracılık yapılması gibi eylemler ortaya konmalıdır.
- Atılan her adımın göçmen toplumu için de işsizliği azaltmak için bir adım olması için çaba sarf edilmelidir.
- Girişimcilik ve kooperatifler daha sık gündeme getirilmelidir.

Gönüllü Geri Dönüş

- Suriyeli olmayanlar için düzensiz göçün nedenlerine menşe ülkelerde müdahale edilmeli ve sayıların azaltılması için orada çözüm aranmalıdır.
- Menşe ülkelerde gönüllü geri dönüşü teşvik etmek için geri dönenler için serbest meslek olanaklarının desteklenmesi, işe yerleştirme, nakit desteği ve temel ihtiyaç desteği gibi geçim faaliyetleri yürütülmelidir.
- Suriyeli mülteciler hariç menşe ülkelerin Göçmenlik birimleri, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları ile daha yakın iletişim kurularak koordinasyon ve işbirliği artırılmalıdır.
- Sağlık, eğitim, çalışma ve istihdam yaratma gibi temel sosyal hizmetlerin iyileştirilmesine yönelik yatırımlar da dahil olmak üzere, ülke içindeki Suriyeli kuruluşların, mülteci liderliğindeki kuruluşların ve Suriye'nin yeniden inşasında diasporanın liderliği teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
- Gönüllü geri dönüşü kabul eden düzensiz göçmenlere dönüş sürecinde temel ihtiyaç desteği sağlanmalıdır.

- Gönüllü iade için imzalanan formlar, çeviri desteği ile göçmenin ana dilinde çevrilmelidir.
- Gönüllü geri dönüş sürecinde gönüllü hukuki destek sağlanmalıdır.
- Barolarda verilen mülteci hukuku eğitimleri daha kapsamlı içeriklerle sağlanmalı ve bu eğitimlere daha fazla hukuki temsilci erişebilmelidir.
- Seçim dönemlerinde mülteci dönüşlerine ilişkin siyasi söylemler, USTK'ların ve YSTK'ların savunuculuk çabalarıyla yumuşatılmalı ve/veya durdurulmalı, böylece farkındalık yaratılmalıdır.
- Düzensiz göçmenlerin geri dönmek istemesine karşın ekonomik kaynaklara sahip olmaması durumunda gönüllü geri dönüş mekanizması kullanılabilir ve çalışır durumda olmalıdır. Ekonomik nedenler yoksa, mekanizma insani standartlara uyacak şekilde teşvik edilmelidir.
- Gönüllü geri dönüş mekanizması kontrol edilmeli ve denetlenmeli, geri dönüş süreci tamamlananlarla sürekli iletişim halinde tutulmalı, güvenlik durumları hakkında bilgilendirilmelidir.

Üçüncü Ülkeye Yerleştirme

- Hükümet ve UNHCR/ ve IOM arasında Üçüncü Ülkeye Yerleştirme konusunda işbirliği ve savunuculuk toplantıları yapılmalıdır.
- Bu çalışmadan sonra bir kurul/komite (jüri) kurulmalı, üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda kamu kurumları ile görüşmeler yapılmalı, siyasi baskı unsuru oluşturulmalı ve ulusal olarak pozisyon alınmalıdır.
- Yerleşme Savunuculuğu Grubu tarafından bir kurul/komite kurulmalı ve üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda ilgili makamlarla görüşmeler yapılmalıdır.
- Ülkelerin daha yüksek kotalar belirleyebilmesi ve kriterleri yumuşatabilmesi için bu konuda aktif rol alacak bir kurul kurulmalı, bir savunuculuk stratejisi oluşturularak bu stratejinin uygulanması geliştirilmelidir.
- Başvuru belgelerinin üçüncü bir ülkeye daha hızlı iletilmesi ve sürecin hızlandırılması için yerel sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmalıdır.
- Üçüncü ülke dosyalarının önceliklendirilmesi konusunda ortak bir zemin oluşturulmalıdır. Bu konuda Göç İdaresi, UNHCR ve IOM'ye danışılmalıdır. Ayrıca vakalarla ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla daha fazla işbirliği yapılmalıdır.
- Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkeleri de üçüncü ülkeye yerleştirme konusundaki savunuculuk çabalarını desteklemeli ve bu konuda büyükelçilikler aracılığıyla destek aranmalıdır.
- Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkelerinde üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda da çalışmalar yapılmalıdır.

- Danışmanlar, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeden önce göçmenlere gidecekleri ülkelerde nelerle karşılaşacakları hakkında daha fazla bilgi vermelidir.

Yerel Kuruluşların Rolü

- Sosyal uyum ve ekonomik entegrasyon, çeşitli yerel paydaş ortaklıklarına uzun vadeli yatırımlar gerektirir.
- Belediyeler, muhtarlar, okullar ve üniversiteler sosyal uyumun temel aktörleridir. Yerel kuruluşlarla iş birliği içinde sosyal uyumla ilgili iletişim kampanyaları ve çeşitli faaliyetler yürütülebilir; gönüllüler harekete geçirilebilir.
- Dil, hala sosyal uyumun önünde önemli bir engeldir. Hizmet veren kurumlar ve yerel kuruluşlar eğitime ve dil gelişimine daha fazla kaynak ayırmalıdır.
- Türkiye'nin farklı il ve bölgelerine özgü yerelleştirilmiş sosyal uyum çalışmalarının birbirinden öğrenip koordineli hareket etmesi için bir platform oluşturulabilir
- Mültecilerin insani yardım programlarında tek başına hedef alınmaması ve tüm mülteci çalışmalarında sosyal uyumun ana akım haline getirilmesi uygundur.
- Tüm illerdeki yerel kuruluşlar, piyasa ihtiyaçlarını, istihdam boşluklarını ve ortaklık fırsatlarını içeren bir paydaş haritalama çalışması yürütebilir.
- Meslek odaları ile iş birliği içinde yerel kuruluşlar, illere özel projeler yürütebilir ve piyasa ihtiyaçlarını karşılamak için mesleki eğitimi işe alımla ilişkilendirebilir.
- İşverenlerin yerel kuruluşlarla iş birliği içinde, üst yönetim seviyesinden mavi yakalı işçiye kadar iş yerinde sosyal uyuma yatırım yapması önemli bir adım olacaktır.
- Yerel kuruluşlar, mülteciler içinde işçi destek grupları oluşturabilir ve Türkiye'de istihdam kültürü ve çalışan hakları konusunda bir kapasite oluşturabilir.
- Bu işçi destek grupları aracılığıyla yerel kuruluşlar, iş yerlerinde hak ihlallerini izleyebilir ve istihdamla ilgili politika ve uygulamaları etkileyebilir.
- Mülteci kadınların işgücü piyasasına girebilmeleri için yerel kuruluşlar çocuk bakımını destekleyen toplum temelli çözümler geliştirebilir.
- Kadın odaklı grup görüşmeleri yoluyla yerel kuruluşlar, mülteci kadınları yerel düzeyde harekete geçirebilir ve kadın girişimcileri ve potansiyel gelir getirici alanları belirleyebilir.
- Mülteci örgütlerinin oluşturduğu bir koalisyon tarafından ilgili hükümetlere üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda istişarelerde bulunulabilir. Bu şekilde üçüncü bir ülkeye başvuru kriterlerinin ve süreçlerinin iyileştirilmesi, kapsayıcı ve şeffaf hale getirilmesi ve başvuruların etkinliğine ilişkin geri bildirim prosedürünün sunulması sağlanabilir.

- Mülteciler tarafından işletilen ve Türkiye genelinde mülteci nüfusunun tamamına üçüncü ülkeye yerleştirme ile ilgili bilgileri açık ve yaygın olarak paylaşacak bilgi merkezleri kurulabilir.
- Mülteci örgütleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile işbirliği içinde üçüncü ülke hükümetleri nezdinde, üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda lobi çalışmaları yapabilir.
- İl düzeyindeki yerel kuruluşlar, geri dönüşlerin gerçekten gönüllü olduğunu izlemek için güvenli ve onurlu geri dönüş koşulları yerine gelene kadar gözlem ekipleri kurabilirler.
- Mülteci örgütleri, geri dönenlerin güvenliğini izlemek, menşe ülkedeki durumu izlemek ve geri dönüş koşullarının gerçek anlamda yerine getirildiği teyit etmek için izleme ve iletişim mekanizmaları kurabilir.

**MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK**
Danida

